

Rik Nijland

In oktober zorgden Belgische onderzoekers voor opwinding. De Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*) is niet alleen een vriendelijke viseter, maar valt ook Bruinvissen (*Phocoena phocoena*) aan, schreven ze in een wetenschappelijk tijdschrift. Lenie 't Hart deed er lacherig over, maar het bewijsmateriaal stapelt zich op, ook in Nederland. Zelfs een zwemmend mens is misschien niet veilig voor dit roofdier.

Grijze zeehond (foto: Wouter Jan Strietman)

Grijze zeehond zet Bruinvis op het menu

'Lenie 't Hart deed onze bevindingen af als een Belgenmop.' Jan Haelters, wetenschappelijk medewerker van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen is een maand later nog enigszins gepikeerd. Het artikel dat hij samen met collega's medio oktober publiceerde in het wetenschappelijke tijdschrift *Aquatic Mammals* werd door de Zeehondencrèche in Pieterburen meteen naar het rijk der fabelen verwezen. 'Typisch voorbeeld van manbijzeehond: Zeehonden eten geen Bruinvissen!', twitterde Lenie. 'Het verhaal komt kennelijk niet in haar kraam te pas', constateert Haelters.

In het artikel wordt beschreven hoe vorig jaar herfst in een tijdsbestek van drie weken twee dode Bruinvissen bloedend aanspoelden op de Belgische kust, bij Knokke-Heist en Oostende. Aan de hand van de ernstige verwondingen – lappen vel en blubber zijn verdwenen – maken de onderzoekers aannemelijk dat beide zoogdieren zijn gedood door een grote Grijze zeehond. Onder meer de afstand tussen de indrukken van de hoektanden is daarbij bepalend. Daarvoor werden in samenwerking met binnen- en buitenlandse musea bijna 140 zeehondenschedels onderzocht.

Lekker hapje

'De omstandigheden waren in beide gevallen ongewoon voor een stranding', vertelt Haelters. 'Dat gebeurt vooral na harde wind, maar nu was het platte zee. Vaak zijn de dieren al wat ontbonden en deze waren heel, heel vers. Ze moesten vlak onder de

kust dood zijn gegaan, maar er waren in de buurt geen baggervaartuigen of zandzuigers actief. En, heel belangrijk, we zagen duidelijke sporen van hoek- en snij-tanden. Toen ging er een belletje rinkelen. In Oostende bij het oprapen van het dier zagen we bovendien een grote Grijze zeehond in zee. Die dacht waarschijnlijk: waar gaan die met mijn lekker hapje naar toe? Geen wetenschappelijk bewijs natuurlijk, maar ook dat bracht ons op het spoor.' Het geluk was op de hand van de onderzoekers, beseft Haelters. 'Beide dieren spoelden bij mooi weer aan op plaatsen waar veel volk op het strand komt. Meeuwen hebben daardoor nooit de kans gekregen en dat was cruciaal. We denken dat de sporen van de tanden snel worden uitgewist.'

Niet eerder was beschreven dat Grijze zeehonden andere zoogdieren doden. Wel is er een Nederlandse foto bekend van een Grijze zeehond met een Bruinvis in zijn bek. De Belgische bevindingen werden dan ook niet voor zoete koek geslikt. 'We hebben wat mailtjes over ons vermoeden gestuurd aan een aantal collega's, ook in Nederland, maar we werden onthaald op nogal wat ongeloof en argwaan', vertelt Haelters. 'Toen hebben we besloten onze gegevens zelf maar te publiceren. Ook na review is het overeind gebleven. Inmiddels hebben we al verschillende ooggetuigenverslagen opgestuurd gekregen van mensen die gezien hebben dat Grijze zeehonden Bruinvissen doden. Ik denk dat het gaat om individuele dieren die een nieuwe

voedselbron hebben ontdekt, niet iets wat wijdverbreid is binnen populaties. Naarmate er meer Grijze zeehonden komen – in Zeeland bijvoorbeeld is het aantal de laatste tien jaar gestegen van pakweg vijftig naar meer dan zeshonderd – is de kans wel groter dat dit fenomeen zich voordoet.' Na de publicatie kreeg het verhaal nog een overtreffende trap. Uit Ierland kwam een mail over een Grijze zeehond die zwimmers lastigviel en soms zelfs verwondde. 'We weten ook dat ze zeevogels als Zwarte zeeoeten aanvallen. In Pieterburen hebben ze op hun site gezet dat zeehonden niet gevaarlijk zijn voor de mens. Maar we hebben te maken met onze grootste predator, een dier dat tot 350 kilo kan wegen. Ik zou zeggen, wees toch maar voorzichtig als je bij het zwemmen een grote Grijze zeehond tegenkomt.'

Kees Camphuysen, zeezoogdierspecialist van het NIOZ op Texel vindt alle commotie rond de mensenetende zeehonden – ook het NOS-Journaal besteedde er aandacht aan – klinkklare onzin. 'Er is geen enkele evidentie van predatie van de mens; ik zou maar rustig in zee gaan zwemmen', laat hij per mail weten. Verder wil hij geen tijd besteden aan 'deze zoogdier-hoax'.

Slimme beesten

Toch krijgen Haelters en zijn collega's inmiddels wel degelijk waardering in Nederland. 'Het is een mooi artikel', zegt bioloog Guido Keijl. Bij Naturalis houdt hij de website walvisstrandingen.nl bij. Dit jaar zijn er tot nu toe zo'n 650 dode Bruinvissen geregistreerd, vertelt hij. In 2011, een 'topjaar', waren dat er zelfs 850. 'Wat de Belgen schrijven, klinkt plausibel. Zeehonden zijn slimme, nieuwsgierige beesten. Een paar hebben waarschijnlijk ontdekt dat Bruinvissen een gemakkelijke

prooi zijn, maar in onze vrij troebele kustwateren is de trefkans niet al te groot, verwacht ik.'

Regelmatig, zo vertelt Keijl, wordt hij aangesproken: 'zo, het raadsel van het toegenomen aantal bruinvisstrandingen is opgelost hè'. 'Er zijn waarschijnlijk strandingen die nu met terugwerkende kracht verklaard kunnen worden, maar tot nog toe zijn het nog altijd maar twee gevallen.'

Haelters is het daar volledig mee eens. 'We zien een stijging van het aantal strandingen op het Belgische strand – zo'n zeshonderd de afgelopen tien jaar – maar die kan simpel worden verklaard door de toename van het aantal Bruinvissen voor de kust. Daar hebben de Grijze zeehonden waarschijnlijk niets mee te maken. De visserijsector grijpt onze resultaten aan om te zeggen: zie je wel, wij hebben niets met die aangespoelde Bruinvissen te maken. Onzin. De verwondingen die de dieren oplopen in visnetten zijn goed te herkennen. Die bijvangst blijft een belangrijke doodsoorzaak.'

'De Belgen hebben ons de ogen geopend', zegt bioloog Mardik Leopold van Imares Texel, die gespecialiseerd is in bruinvisstrandingen. 'Het werk van de Belgen is heel overtuigend, vind ik, elegant gedaan ook, met één maar: het is gebaseerd op maar twee dieren. Ik denk dat wij er in Nederland veel meer hebben.'

De twee Belgische Bruinvissen
(foto's: Jan Haelters/KBIN)

Al voor de publicatie had Dorien Verheyen, eveneens bioloog bij Imares, de vijfduizend foto's van gestrande Bruinvissen – gemaakt tijdens secties bij Dierpathologie in Utrecht, maar ook afkomstig van medewerkers van het netwerk bruinvisstrandingen en van particulieren die op het strand een Bruinvis vinden – onder de loep genomen. 'Sommige Bruinvissen zijn gaaf, andere zwaar aangevreten, maar er zijn er ook bij die zijn versneden. Die hebben grote halen door de huid, toegebracht met een scherp voorwerp. Dat kan een mes zijn, een scheepsschroef of de hoektand van een Grijze zeehond; dat weten we niet', vertelt Leopold.

Winkelhaak

'We hebben geprobeerd die versnijdingen te classificeren. Daar kwamen een aantal types uit, onder meer een zigzagversnijding, een soort winkelhaak door de huid en het spek van de Bruinvis. Dat kan bijna geen scheepsschroef zijn, dan verwacht je parallelle insnijdingen, maar wel de tanden van een Grijze zeehond, zo blijkt nu uit de Belgische publicatie. Die zigzagwonden zien we in 84 gevallen. Bovendien hebben we nog zo'n 50 twijfelgevallen. Dat zijn er veel meer dan die twee dieren in België.' Vervolgens zocht Imares de geografische positie bij deze bruinvisstrandingen. 'Dan zie je dat de verse kadavers clusteren op twee plekken: bij Ouddorp, vlakbij de Bollen van de Ooster, een zandplaat waar 600 Grijze zeehonden liggen en bij Texel/Den

Helder, aan weerszijden van de Razende Bol met 200 Grijze zeehonden.' Met de minder verse vondsten, wordt het beeld diffuser, doordat stromingen de dode Bruinvissen hebben meegevoerd.

Leopold vindt het opvallend dat bijna al deze dieren in uitstekende gezondheid verkeren. Dat maakt een schroef als doodsoorzaak minder waarschijnlijk, denkt hij. 'Waarom zou die juist gezonde dieren treffen?' Dat Grijze zeehonden flinke prooien aan kunnen, verrast de Imares-onderzoeker niet. 'Het zijn grote roofdieren, nauw verwant aan de beren, die makkelijk een nieuw kunstje leren. We weten dat ze grote vissen uit netten plukken. Misschien ook wel eens een Bruinvis. Zo hebben ze wellicht de smaak te pakken gekregen.' Wel moeten we de predatie in perspectief blijven zien, vindt Leopold. 'Ook verdrinking in visnetten is een belangrijke doodsoorzaak en wellicht worden sommige dieren ook wel eens dodelijk getroffen door een scheepsschroef, maar de meeste Bruinvissen leggen gewoon het loodje door natuurlijke oorzaken, zoals ondervoeding en ziektes.'

Literatuur

Haelters, J., F. Kerckhof, T. Jauniaux & S. Degraer, 2012. The grey seal (*Halichoerus grypus*) as a predator of harbour porpoises (*Phocoena phocoena*)? Aquatic Mammals 38(4): 343-353. Te vinden op: <http://orbi.ulg.ac.be/bitstream/2268/132404/1/AM%2038.4%20Haelters-1.pdf>

